

Laat met de lokale diensteneconomie ook de armoedebestrijding en integrale ondersteuning niet verdwijnen

Standpunt november 2021

Amper zes jaar nadat het decreet over lokale diensteneconomie van kracht werd, dreigt de lokale diensteneconomie (LDE) opnieuw te verdwijnen¹. De tewerkstellingsvorm wordt uit de sociale economie gehaald en vanaf 2023 overgeheveld in een nieuw systeem: het individueel maatwerk. Het Vlaams Netwerk tegen Armoede ziet daarmee de tewerkstellingskansen eerder verschromelen dan verrijken. Het Netwerk betreurt **dat wat geformuleerd wordt als manier om de lokale diensteneconomie verder te laten ontwikkelen** en bij te dragen aan een inclusievere arbeidsmarkt, ons juist verder verwijderd van die inclusieve arbeidsmarkt.

We stellen vast dat een belangrijke tussenruimte verdwijnt. Met het wegvallen van de lokale diensteneconomie verdwijnen belangrijke, laagdrempelige tewerkstellingskansen en mogelijkheden tot differentiatie op de arbeidsmarkt. Ofwel werken mensen in de sociale economie, georganiseerd als collectief maatwerk, ofwel werken mensen in de reguliere economie en moeten ze kunnen meedraaien in het competitieve, reguliere arbeidscircuit – eventueel met bijkomstige ondersteuningspremies vanuit het individueel maatwerk, ter compensatie van de begeleidingsnood en de lagere productiviteit. **Dit zal onvermijdelijk leiden tot een groeiend afromingseffect, waarbij een grote groep (langdurig) werkzoekenden uit de boot valt.**

LDE-ondernemingen die vanuit een integrale ondersteuning en vaak op beperkte schaal werkplekken aanbieden, bereiken een specifieke doelgroep binnen de groep van mensen in langdurige werkloosheid. Het gaat om personen voor wie de stap naar een reguliere werkgever te groot is omwille van uitdagingen op verschillende levensdomeinen en in combinatie met een laag zelfvertrouwen. De grootschaligheid en de insteek van collectief maatwerk biedt hen evenmin een succesvol kader.

De integraal ondersteunende aanpak van deze LDE-ondernemingen biedt een grote meerwaarde voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, die zich als volgt uit:

- **Het integrale ondersteuningsaanbod hanteert een brede visie op werkbaarheid én leefbaarheid.** Deze vorm van ondersteuning creëert de basisvoorwaarden om tot duurzaam werk te komen (gezondheid, psychisch welzijn, gezinsondersteuning, taal,

¹ https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg_2.pl?language=nl&nm=2015035254&la=N

huisvesting, opbouw van sociaal netwerk, etc.) en heeft tegelijk aandacht voor de ontwikkeling van algemene en meer technische, werkgerelateerde vaardigheden. Door hun integrale werking met een aanbod op verschillende levensdomeinen, kunnen armoedeverenigingen actief in LDE dit brede aanbod waarmaken. **Voor reguliere werkgevers, maar evenzeer voor vele aanbieders van collectief maatwerk, is die mate van begeleiding volgens het Vlaams Netwerk tegen Armoede niet mogelijk.**

- **De schaal van ondersteunende tewerkstellingsplaatsen is beperkt**, waardoor de context van tewerkstelling wezenlijk verschilt van grotere collectieve werkplaatsen.
- **Het aanbod van verschillende mogelijke statuten binnen eenzelfde organisatie** maakt een breed, langdurig en gefaseerd traject van zinvolle dagbesteding, en activering tot tewerkstelling mogelijk, op maat van een bepaalde persoon op een bepaald moment in diens leven. Deze aanpak maakt dat een volgende stap op de zogenaamde activeringsladder goed voorbereid en ondersteund kan worden, voor zij die nood hebben aan een langer en opbouwend traject.
- LDE-ondernemingen bieden een setting waarbij een deel van groei en ontwikkeling mogelijk gemaakt wordt door **de collega's die vanuit een gelijkaardige ervaring moeilijkheden hebben overwonnen en leermomenten kunnen delen.**

“Ik kom uit een moeilijke periode. De mensen en het werk hier hebben me daar volledig doorgetrokken. Je leert bij van elkaar, van elkaars miserie, van elkaars plannen, elkaars toekomst ... We helpen elkaar hier.” (S., De RuimteVaart, Leuven)

De **focus op een lokale, maatschappelijke meerwaarde verdwijnt** door de insluiting van de lokale diensteneconomie in het individueel of collectief maatwerk. **Dat gaat ten koste van de essentie van deze werkingen:** als ze zich inpassen in het collectief maatwerk, verliezen ze hun kleinschaligheid die meer maatwerk toelaat. Niet elke LDE-werking laat toe om zomaar om te schakelen naar het collectief maatwerk. Bij het individueel maatwerk moeten ze door de groeiende financiële onzekerheid dan weer opboksen tegen meer commerciële, winstgevende spelers vanwege een groeiende financiële onzekerheid.

De huidige LDE-initiatieven die hun oorsprong kennen in de voormalige buurt- en nabijheidsdiensten zijn volgens het Vlaams Netwerk tegen Armoede **niet zomaar te verzoenen met het verdienmodel van winstgevende initiatieven of bedrijven.** Hun uitgangspunt is verschillend. Een commercieel bedrijf in het normaal economisch circuit (NEC) streeft naar winst. Het individueel maatwerk kan binnen dit systeem mensen met een tijdelijk lagere productiviteit en begeleidingsnood opvangen met degressieve ondersteuning. De integrale werking vanuit de voormalige buurt- en nabijheidsdiensten werkt vanuit een ander uitgangspunt. **Zij werken in de eerste plaats aan de strijd tegen armoede en het realiseren van mensenrechten.** Het recht op werk is er daar één van. Dit is geen verdienmodel, maar een missie. Een degressieve ondersteuning zoals die voorzien is in het individueel maatwerk, kan de doodsteek zijn voor deze werkingen. De aanvullende maatschappelijke dienstverlening waarin zij mensen begeleiden naar maatschappelijke participatie en duurzame tewerkstelling is in de eerste plaats gericht op de strijd tegen armoede, en niet op winstmaximalisatie en productiviteitsverhoging. Het Vlaams Netwerk tegen Armoede gelooft dat het willen

onderbrengen van LDE-initiatieven in het collectief dan wel het individueel maatwerk voorbij gaat aan die verschillende finaliteiten.

Bovendien is het vanwege hun sociaal geëngageerde missie en functie belangrijk voor deze initiatieven om zich te kunnen profileren als sociaal-economische actor. Door de huidige tendensen op de arbeidsmarkt, valt die mogelijkheid als kleinschalig initiatief weg. Binnen het individueel maatwerk wordt de LDE-werking gereduceerd tot een reguliere werkgever. Maar ze zijn zoveel meer dan dat.

De lokale diensteneconomie zet in de eerste plaats in op de lokale meerwaarde. Voortkomend uit de buurt- en nabijheidsdiensten ligt de **focus niet louter op het activeren** van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Ze realiseren het recht op participatie aan de samenleving en bieden de ondersteuning die nodig is om hier menswaardig deel te kunnen van uitmaken; startend vanuit de beschermde omgeving van de LDE-werking. Het Vlaams Netwerk tegen Armoede stelt zich sterk **de vraag of de mate van integrale begeleiding die binnen de lokale diensteneconomie geboden wordt, tegemoet kan komen aan de noden van de werknemers in armoede.** Zeker als je ziet dat de rugzak waarmee mensen hun tewerkstelling starten, steeds zwaarder wordt.

“Bij ons zijn mensen gestart die thuisloos zijn op dat moment. Ze hebben geen vast dak boven hun hoofd. Dan heb je daar ook een heel traject rond af te leggen. Als je dat niet opgelost krijgt, is het risico om terug werkloos te worden heel groot. In dat opzicht benaderen wij mensen heel integraal. We kijken we niet alleen naar die werkcomponent, maar naar alles wat daarmee samenhangt. Ook bijvoorbeeld de opvoeding van minderjarige kinderen als alleenstaande ouder, het aanpakken van een schuldproblematiek, bruggen bouwen naar hulpverleners, enzovoort. Het gaat echt breed.” (De RuimteVaart, Leuven)

“Als ik kijk naar de manier waarop wij integrale begeleiding in onze werking aanbieden, durf ik zeggen dat de meeste reguliere bedrijven nooit die vorm van begeleiding kunnen aanbieden. Dit heeft te maken met het DNA van de werkplek. Dat wil niet zeggen dat mensen niet geschikt zijn voor de arbeidsmarkt. Integendeel. We hebben hier in trajecten van vijf jaar (en soms langer) mensen echt op alle levensdomeinen mee versterkt: mentale stabiliteit, angsten, taal, huisvesting, opleiding, familiebreuken, verslavingen ... Dat soort integrale begeleiding kan je niet bieden als regulier bedrijf. Als buurtwerking bieden we dat sowieso aan bezoekers en vrijwilligers. We versterken sowieso mensen en doen dat dus ook voor deze mensen binnen hun tewerkstellingstraject.” (buurtwerk 't Lampeke, Leuven)

Dit alles betekent niet dat de lokale diensteneconomie voor 100% een succesverhaal is. **Net als elk systeem heeft het ook zijn werkpunten.**

De verplichte doorstroom na het vijfjarig traject – ook wanneer blijkt dat deze persoon nog niet helemaal klaar is om door te stromen – is zo'n zwakte. Die bepaling heeft bij de wijziging van het decreet tot veel stress en onzekerheid geleid bij LDE-medewerkers. Dit aspect wordt binnen het individueel maatwerk goed opgenomen door de steunmaatregelen hernieuwbaar te maken wanneer dit nodig blijkt.

“M. werkte al tien jaar bij ons in het sociaal restaurant. Ze was één van onze sterkste en meest gemotiveerde medewerkers. Met het nieuwe decreet lokale diensteneconomie werd de duurtijd van contracten in 2015 plots beperkt tot 5 jaar. Die omslag heeft zoveel stress bij haar teweeggebracht dat haar ziekteverzuim enorm toenam door de klachten van depressie en stressgerelateerde aandoeningen.” (De RuimteVaart, Leuven)

Ook de **indicering wordt niet altijd als even menswaardig beschouwd.**

“Als ik iets zou kunnen veranderen aan de LDE-trajecten is het hoe de indicering verloopt. Als begeleider vind ik dat superpersoonlijke vragen die ik zelf ook niet allemaal zo in de diepte zou willen beantwoorden. Mensen moeten al hun kwetsbaarheden op tafel leggen om aan een onbekende uit te leggen waarom werk bij een ‘gewone’ werkgever niet lukt. Eens zo schrijnend is het als diezelfde persoon eigenlijk niets liever wil dan een ‘gewone’ job. Het erge is ook dat ze dat niet met één persoon helemaal moeten doorspreken – wat ik wel snap dat aan de orde is – maar ze moeten dat met ons doen als begeleiding, met een specialist bij de VDAB, op het moment van doorstroom komt VDAB evalueren, maar dan komt de doorstroombegeleider en moeten ze de hele reutemeteut nog eens herhalen. Ik vind dat echt niet menselijk.” (De RuimteVaart, Leuven)

De manier waarop de indicering vandaag gebeurt is bovendien vaak onvoldoende duidelijk of transparant.

“Ik heb wat moeite met hoe de indicering gebeurt. We merken vaak dat er niet altijd consequent wordt gehandeld tussen verschillende personen. De ene keer wordt iets door de VDAB aangehaald om mensen dichterbij indicering te zetten, de andere keer haalt men datzelfde aan om iemand er verder af te zetten. Er is geen lijn in te trekken. En daarnaast blijft het belangrijk om te benoemen dat je niet zomaar alles kan meten.” (buurtwerk 't Lampeke, Leuven)

Naast een duidelijk, transparant en menselijk kader waarbinnen de indicering en evaluatie kunnen plaatsvinden, is er ook **nood aan een grotere betrokkenheid van VDAB tijdens de gehele periode van tewerkstelling.** Dat geeft de mogelijkheid om **kortere op de bal te spelen** bij veranderende noden en geeft een beter zicht op het traject dat een persoon aflegt. Dit heeft niet enkel positieve effecten op de huidige tewerkstelling van de LDE-medewerker, het kan de gehele loopbaan en toekomstige ontmoetingen met de VDAB-bemiddelaar(s) ten goede komen.

Ten slotte ervaren LDE-werkingen een **te grote afhankelijkheid van bijkomende financiering vanuit het lokaal bestuur.** Daardoor is hun werking in grote mate onderworpen aan de lokale politieke visie, wat hen kwetsbaar maakt. Het Vlaams Netwerk tegen Armoede vraagt de Vlaamse overheid om dit steeds voor ogen te houden en zo mogelijk **voldoende werkingsmiddelen vanuit het Vlaamse niveau te voorzien.**

Met deze nota vraagt het Vlaams Netwerk tegen Armoede uitdrukkelijk **aandacht voor de manier waarop kleinschalige LDE-initiatieven met een integraal en werkgerelateerd ondersteuningsaanbod zich ook na 2023 verder kunnen ontplooiën als onmisbare tussenschakel op de arbeidsmarkt.** Enkel zo kunnen we het gevreesde afromingseffect

tegengaan, samen toewerken naar een tewerkstellingsgraad van 80% en het recht op werk waarmaken.

Heeft u verdere vragen of wilt u meer informatie?

Tine Claes | Beleidsmedewerker werk en sociale economie

0476 34 58 70

tine.claes@netwerktegenarmoede.be

www.netwerktegenarmoede.be